

Н. Б. Іваницька¹, С. М. Іваницька²

¹ Національний університет “Львівська політехніка”,
кафедра теоретичної та прикладної економіки,

² Львівський національний університет імені Івана Франка
ORCID: ¹ 0000-0002-3736-4110, ² 0009-0003-5926-8968

СОЦІАЛЬНА СФЕРА ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ: СУТНІСТЬ, ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

<http://doi.org>

© Іваницька Н. Б., Іваницька С. М., 2023

З’ясовано суть соціальної сфери загалом та переосмислено її складники в час війни. Виділено проблеми, які виникли у промислових підприємств під час кризи. Особливу увагу звернено на нові проблеми та пріоритети розвитку, які спричинила воєнна агресія держави-терориста росії.

Окреслено шляхи виходу з кризи промислових підприємств України, зокрема ідеї щодо державного регулювання соціальної сфери. Запропоновано здійснення трансформації соціальної сфери на промислових підприємствах України під час війни.

Ключові слова: соціальна сфера; соціальний розвиток; трансформація; управління промисловими підприємствами; державне регулювання.

Постановка проблеми

Кризові явища негативно впливають на економічну діяльність держави. Війна може істотно позначитися на житті людей і на роботі підприємств. Вирішення проблем управління соціальною сферою промислових підприємств потребуватиме комплексного раціонального підходу, який би не лише захистив виробництво, а й збільшив ефективність діяльності підприємства та підвищив конкурентоздатність продукції.

З початку повномасштабного вторгнення загарбника відбулася зміна ролі та самої суті соціальної сфери. Саме тому виникла необхідність проаналізувати її складники, виділити проблеми та окреслити шляхи їх вирішення в умовах війни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Соціальну сферу вчені трактують по-різному. Проте більшість з них ототожнюють цю сферу із діяльністю, пов’язаною із забезпеченням соціальних потреб людей. В статті розглянемо міркування щодо соціальних складових у працях науковців А. М. Гриненка (2001) [1], В. М. Жуковської (2018) [2], Н. В. Дацій, С. О. Корецької (2007) [3], Д. Г. Кучеренко, О. В. Мартинюк (2010) [4], В. І. Куценко (2008) [7], Ю. І. Скулиш (2009) [9], Л. Т. Шевчук (2007) [10] та інших.

Проблеми державного регулювання соціальної сфери виділяли такі вчені: С. І. Бандур, Т. А. Заяць, В. В. Онікієнко, О. О. Кучинська, Ю. П. Туранський (2001) [20], О. О. Євсєєва (2011) [21].

Соціальну сферу всі науковці розглядають по-своєму, однак більшість ототожнює її з поняттями управління, забезпечення соціальних потреб працівників. Цю сферу можна розглядати на рівні держави і на рівні підприємства.

А. М. Гриненко соціальний розвиток розглядає через надання соціальних послуг співробітникам організації та членам їхніх сімей [1, с.15].

В. М. Жуковська [2, с. 32] соціальний розвиток підприємства вбачає в сукупності пов'язаних змінних у часовому просторі складників соціального середовища, які забезпечують задоволення потреб та інтересів людей.

Під соціальною сферою вчені Н. В. Дацій, С. О. Корецька [3, с. 13–15] розуміють соціальне і матеріальне середовище, яке забезпечує діяльність та розвиток особистості. Вони вважають, що соціальна сфера є складовою загальної системи суспільства і держава бере в ній участь.

Д. Г. Кучеренко та О. В. Мартинюк трактують соціальну сферу як складну, багатофункціональну структуру [4, с.44].

Г. Е. Слезингер визначає соціальну сферу у вигляді діяльності, яка стосується людини та її потреб [5].

Л. А. Оганян розглядає соціальну сферу як сферу специфічних соціальних відносин людей щодо загальнолюдських, матеріальних та духовних цінностей [6].

В. І. Куценко розглядає соціальну сферу як сукупність видів економічної діяльності, через надання соціальних послуг, та розмежовує на соціально-побутову та соціально-культурну частини [7].

На думку Ф. І. Шаркова, соціальна сфера являє собою систему, яка складається із соціальної структури, інфраструктури й умов життєдіяльності. В. П. Третяк на макрорівні аналізує її, порівнюючи суспільні процеси із природними [8, с. 528–551].

Ю. І. Скулиш вбачає соціальну сферу у системі надання суспільно важливих соціальних послуг, які відображають можливості людського розвитку, рівень і якість життя населення та відповідають історичним стандартам суспільства [9, с.6].

Л. Т. Шевчук [10, с. 13–19] соціальну сферу вбачає через взаємовідносини між працівниками.

Вчені досліджували проблеми, пов'язані із соціальною сферою, проте питання забезпечення та розвитку соціальної сфери промислових підприємств у воєнний час практично не розглядалось.

Формулювання гіпотез і постановка цілей

Вирішення соціальних проблем промислових підприємств України в час війни є надзвичайно важливим завданням. Постає проблема забезпечення соціальної сфери, яка потребує нестандартних інноваційних рішень.

Гіпотезою статті є припущення, що недостатня увага до проблем соціальної сфери промислових підприємств призводить до погіршення якості життя працівників.

Мета статті – виявлення, аналіз та оцінка проблем соціальної сфери промислових підприємств у час війни. Необхідно проаналізувати виклики і можливості, які виникли у фірм, що постраждали під час російської агресії, запропонувати шляхи розвитку.

Цілями статті є: дослідження складових соціальної сфери промислових підприємств; трансформація її пріоритетних складників у час війни; визначення проблем та пошук можливостей для покращення стану соціальної сфери на промислових підприємствах.

Методи дослідження

Для дослідження соціальної сфери підприємств було використано такі методи наукових досліджень, як аналіз та синтез, метод теоретичного узагальнення.

Під час оцінювання державних видатків, доходів та витрат державного бюджету України – метод статистичного аналізу; порівняльний метод для відображення складників соціальної сфери промислових підприємств; метод графічного подання, щоб проілюструвати трансформацію соціальної сфери промислових підприємств, та наукове узагальнення – для виділення проблем соціальної сфери під час війни та шляхів їх вирішення.

Виклад основного матеріалу

У нелегкий час війни особливу увагу необхідно приділяти працівникам підприємств, соціальної сфері та соціальному розвитку.

Згідно із власними дослідженнями до соціальної сфери зарахуємо всі процеси, що прямо стосуються формування властивостей системи соціального розвитку через удосконалення особистісних культурно-емоційних та трудових показників. Вона існує в певному взаємозв'язку з іншими сферами підприємства: матеріально-виробничою, культурно-духовною тощо. Інакше кажучи, соціальна сфера підприємства – фактор, що зміцнює і підтримує стабільність соціальних відносин на підприємстві.

Узагальнюючи праці вчених [1–11], можна зробити висновок, що соціальна сфера – складна система цінностей, необхідних для самореалізації матеріальних та духовно-естетичних потреб працівників підприємства, що характеризується процесом постійного взаємозв'язку між її компонентами.

Соціальна сфера промислових підприємств у час війни повинна охоплювати: соціальні виплати (оплата відпусток, лікарняних, пенсійне забезпечення тощо), забезпечення гідних умов праці та безпеки, матеріальне та нематеріальне стимулювання працівників, охорону здоров'я (медичні огляди), певні освітні програми для працівників підприємств (навчання без відриву від виробництва, стажування та програми професійного розвитку), духовні, культурні та рекреаційні заходи, а також допомогу із житлом (особливо необхідна, коли власне житло знищене через війну).

Повномасштабна війна негативно вплинула на промислові підприємства. Багато фірм зруйновано повністю, велику кількість – частково. Втрачено близько 7 млн робочих місць. На промислові підприємства, згідно із [12], впливає криза, спричинена тим, що важко забезпечити безпеку через постійні обстріли інфраструктури, складно забезпечувати логістику (зросла вартість та час перевезень, заблоковані морські порти), бракує оборотних коштів.

На кінець 2022 р., за даними [13], понад сотня великих і середніх підприємств зазнали збитків через воєнне вторгнення. Приблизні збитки підприємств оцінюють у 13 млрд доларів. Точні відомості про втрати підприємств невідомі. Збитки розраховували у 100 % розмірі лише за руйнації фірм, а в разі пошкодження їх розмір приймали за 40 %.

Для того, щоб зрозуміти можливість забезпечення соціальної сфери України, потрібно звернути увагу на державний бюджет країни.

Аналізуючи статті державного бюджету на рис. 1, можна дійти висновку, що за останні п'ять років простежувалася тенденція зростання державних видатків. Відносна зміна загальних видатків державного бюджету за 2022 р. порівняно з 2021 р., які автори обчислили на основі даних [14], зросла на 81,54 %. Збільшилися видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення – на 28,59 %, охорону здоров'я – на 8,36 % порівняно з попереднім роком. Особливо істотно за останній рік зросли видатки на оборону внаслідок війни – на 796,18 %, видатки на житлово-комунальне господарство – на 222,24 %, витрати на громадський порядок і безпеку – на 154,29 %. Зменшено такі статті видатків: на економічну діяльність – на 49,19 %, охорону навколишнього середовища – на 42,3 %, духовний та фізичний розвиток – на 35,61 %, освіту – на 8,36 %, загальнодержавні функції – на 17,27 %.

Зростання видатків державного бюджету потребує збільшення державних доходів. Основним джерелом доходів до війни були податки. В ході війни багато підприємств не працювали на повну потужність, що спричинило зменшення податкових надходжень на 14,21 % за 2022 р. порівняно з 2021 р., водночас зросли неподаткові надходження на 97,5 % та офіційні трансферти на 3437,84 %, за розрахунками авторів джерела [15].

Фінансування державного дефіциту відбувається через державні облигації, трансферти та позики міжнародних організацій, ЄС, урядів іноземних держав тощо.

Розглянемо на прикладі деяких промислових підприємств України проблеми та пріоритети розвитку.

Рис. 1. Видатки державного бюджету України за 2018–2022 рр. *

* Сформував автори на основі даних [14]

Фірма “Сентравіс”, яка виробляє безшовні нержавіючі труби, розташована в Нікополі, місто постійно зазнає ракетних ударів окупантів. Проте підприємство взяло за приклад роботу японських підприємств під час війни і ставить мету – постійне покращення діяльності завдяки внутрішнім резервам, без залучення зовнішніх інвестицій. Фірма вважає пріоритетним уміння вчасно аналізувати ризики щодо безпеки, розвиватись у складних умовах, шукати унікальні можливості для оптимізації бізнес-процесу [16].

Група компаній UKRLED, частина яких розміщена в Миколаєві й часто зазнає руйнувань від обстрілів, виготовляє світлодіодну продукцію та алюмінієві профілі. Підприємство працює, попри складнощі ведення бізнесу, та не скорочувало своїх працівників. Саме збереження робочих місць є пріоритетом фірми. Частково працівників переведено на роботу онлайн, робочий графік адаптували до комендантської години, деяким працівникам компенсують витрати на проїзд та виплачують матеріальну допомогу [17].

Під час війни кожне підприємство стикається з проблемами коштів, ресурсів, логістики, можливостями оплачувати заробітну плату персоналу. Постає питання про те, скорочувати працівників чи ні. Доречно основний акцент робити на людину. Саме тому на нематеріальну мотивацію та підтримку, забезпечення безпеки потрібно звернути основну увагу.

Виділимо основні проблеми соціальної сфери України та промислових підприємств:

- знищення енергетичної інфраструктури та багатьох підприємств російським агресором, а також замінування та забруднення територій зменшують кількість робочих місць;
- проблеми з міграцією населення з окупованих регіонів у безпечніші спричинило зростання безробіття;
- еміграція населення за кордон та втрати через війну зменшили кількість робочої сили в країні;
- проблеми з можливістю оплати праці працівникам підприємств на територіях, де відбуваються активні бойові дії;
- фінансово-економічні проблеми підприємств призвели до зменшення витратків на соціальну сферу;
- високий рівень корупції, особливо в органах керівництва, на рівні як підприємств, так і держави;

- ведення бізнесу “в тіні” (бюджет не отримує коштів, які могли б бути використані на покращення медичної допомоги, освіти, культури та інших соціальних послуг);
- недостатня якість і доступність безперервної освіти на підприємствах;
- недостатній рівень медичної допомоги в державі (медична допомога є ще недостатньою, потрібно втілювати програми медичних гарантій на підприємствах);
- знищені житлові будинки через військову агресію росії;
- недостатність системи соціального захисту;
- недостатній розвиток державного управління соціальною сферою, байдужість місцевих та обласних рад до проблем управління промислових підприємств;
- недостатня кримінальна відповідальність керівників підприємств перед законом через недобросовісне управління.

На рис. 2 відображено трансформацію пріоритетних складників соціальної сфери промислових підприємств України.

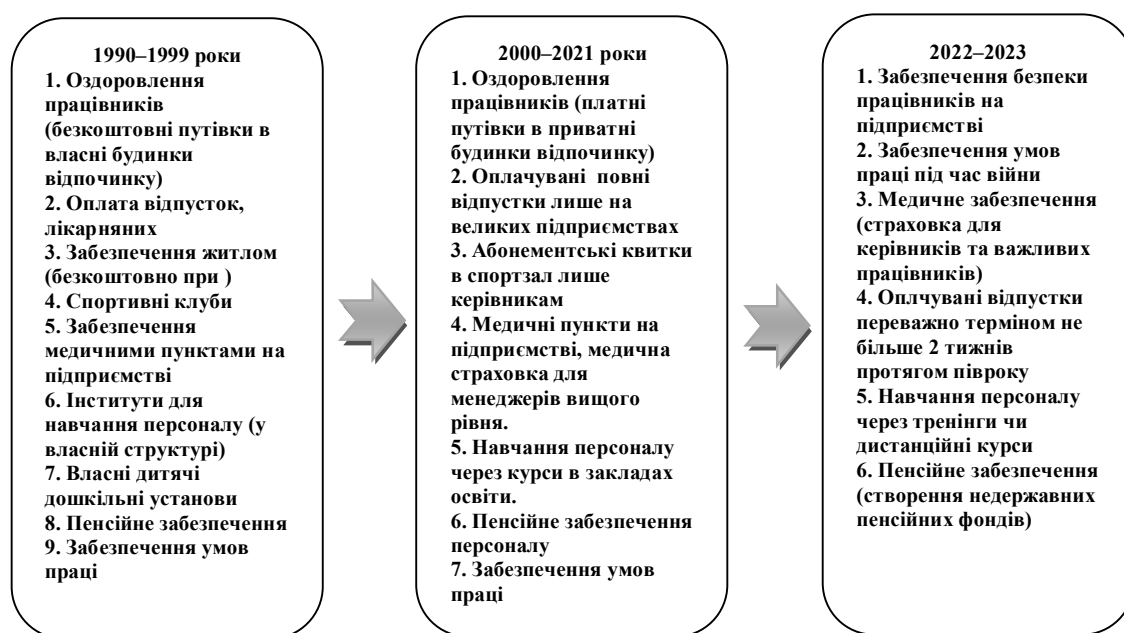

Рис. 2. Трансформація пріоритетних складників соціальної сфери промислових підприємств України*

*Сформував автори на основі власних досліджень.

В 90-ті роки ХХ ст., згідно із [11], [18], на підприємствах існували певні фонди споживання, через які працівників забезпечували соціальними послугами, вказаними в першому секторі рис. 2. Хоча й вони надавались, але часто не дуже якісно та вибірково. Згодом, підприємствам, які були приватними, стало економічно не вигідно утримувати у власній структурі установи, які надавали соціальні послуги. Тому будинки відпочинку, санаторії, садочки перепродували, здавали в оренду. Керівництво збагачувалося і не могло зупинитись, зменшуючи рівень надання соціальних послуг та затримуючи виплати заробітної плати своїм підлеглим [11]. Другий сектор (рис. 2) містить соціальні складники в 2000–2020 рр., відбувалось зменшення безкоштовних соціальних послуг працівникам. Як свідчить третій сектор рис. 2, забезпечення безпеки праці, охорони життя та здоров'я найважливіше у разі воєнної загрози.

Трансформація соціальної сфери промислових підприємств України під час війни має здійснюватися насамперед у таких напрямках:

- надання тимчасового житла для працівників, які втратили житло, та після закінчення війни допомога у його відбудові;

- соціальний захист працівників (надання їм допомоги з оплати лікування, страхування життя, пенсійних виплат тощо);
- надання гарантії безпеки працівникам;
- забезпечення умов праці;
- моральна підтримка працівників, особливо у важкий час;
- підтримка здоров'я працівників, забезпечення медикаментами та медичними послугами тих, хто не може собі це дозволити;
- стимулювання постійного навчання персоналу, особливо креативних працівників.

Сьогодні доречна комплексна цифрова трансформація системи соціального забезпечення населення [19], яка дасть змогу прозоро керувати процесом обліку тих, хто надає соціальні послуги, і тих, хто їх отримує. А ще за допомогою неї можна контролювати соціальні витрати держави, зменшуючи бюрократичні та корупційні чинники.

Процес управління соціальною сферою промислових підприємств, який не регулює держава, спричинив погіршення захисту трудових прав працівників, порушення законодавства про працю та охорону праці, простої із вини адміністрації, невиплату заробітної плати, що призводить до зростання соціальної напруги та трудових конфліктів [20, с. 200].

О. О. Євсєєва важливу роль у забезпеченні соціального розвитку вбачає у державному регулюванні соціальної сфери. Саме воно спроможне забезпечити захист та безпеку людей, вплинути на інноваційний розвиток промисловості [21, 14–17].

На думку авторів [22], між інноваціями і розвитком є певний зв'язок.

Працівники підприємства і їх розвиток мають бути пріоритетними навіть під час кризи. Людські ресурси можна оцінювати як інвестицію у майбутнє. Тому саморозвиток персоналу, його постійне навчання важливі для загального розвитку фірм.

У час фінансово-економічних криз, особливо воєнного стану, необхідне чітке державне регулювання соціальної сфери, яке має допомагати забезпечувати соціальну захищеність працівників підприємств, особливо якщо фірма самостійно фінансово не здатна це зробити. Потрібно забезпечувати фінансову підтримку постраждалим від воєнних дій промисловим підприємствам та особам. Саме тепер актуальні морально-психологічна підтримка працівників, допомога із працевлаштуванням та поселенням. Держава має стимулювати підприємства переходити на нову інноваційну технологію виробництва, використання альтернативних екологічних ресурсів для того, щоб після завершення війни стати успішнішими.

Шляхи вирішення проблем розвитку для промислових підприємств України:

- субсидування промислових підприємств (підтримка від держави через дотації бізнесу, пільгове кредитування);
- використання нової технології виробництва, яка б дала змогу працювати із обмеженими енергетичними можливостями;
- використання вторинної сировини й енергоефективних матеріалів, бережнішого ставлення до довкілля;
- люстрація керівництва стратегічних підприємств та органів державної влади (відсторонення від управління осіб, які недобросовісно керують і можуть співпрацювати із агресором);
- постійне навчання та підвищення кваліфікації працівників;
- упровадження програм корпоративної соціальної відповідальності;
- встановлення ефективної системи управління;
- залучення інвестицій;
- поліпшення якості продукції;
- створення та гарантування безпечних умов праці працівникам промислових підприємств;
- співпраця одних промислових підприємств з іншими підприємствами через об'єднання в асоціації та групи, що дає змогу забезпечити спільний розвиток та розширення бізнесу.

Висновки

На основі досліджень визначено суть соціальної сфери, виділено проблеми соціальної сфери промислових підприємств. Окреслено шляхи вирішення проблем соціального розвитку в час війни, зокрема впровадження нових підходів у відносинах з працівниками, вдосконалення умов праці та життя, підвищення рівня соціального захисту.

Пріоритет соціального розвитку промислових підприємств потрібно вбачати у загальному розвитку підприємства. Доцільна державна підтримка промисловим підприємствам, що виготовляють стратегічну продукцію. Саме державне регулювання та забезпечення підприємств, які займаються оборонною промисловістю, повинні бути головними під час війни.

Промисловим підприємствам необхідно брати за приклад японську економічну політику відновлення після війни й основний акцент робити на розвитку працівників.

Під час війни доцільне інвестування промислових підприємств у відбудову та розвиток соціальної інфраструктури (надання фінансової або іншої допомоги для відбудови зруйнованих лікарень, шкіл тощо). Також підприємства можуть стимулювати своїх працівників, які залучені до волонтерської діяльності, щоб допомогти тим, хто опинився у складній життєвій ситуації.

Перспективи подальших досліджень

Подальші дослідження необхідно спрямувати на шляхи і засоби фінансування соціальної сфери промислових підприємств України. Доцільно розробити стратегію соціального розвитку промислових підприємств під час війни та механізм її забезпечення.

1. Гриненко А. М. Соціальна політика підприємства: методологічний аспект. Социально-экономические аспекты промышленной политики. Социально-трудовые отношения в современных экономических условиях. Донецк, 2001. Т. 1, С. 12–20.
2. Жуковська В. М. (2018). Соціальний розвиток організації: потенціал, управління, інновації: [монографія]. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т. 352 с.
3. Даций Н. В., Корецька С. О. (2007). Соціальні засади інвестування національної економіки: [монографія]. Донецьк. 328 с.
4. Кучеренко Д. Г., Мартинюк О. В. (2010). Менеджмент соціальної сфери: навч. посіб. Київ: ПК ДсЗУ. 224 с.
5. Куценко В. І. (2010). Соціальний вектор економічного розвитку. Київ: Наукова думка. 735 с.
6. Осауленко О. Г., Новікова О. Ф., Власенко Н. С., Калагова І. В. (2004). Інформаційне забезпечення державного та регіонального соціального управління: [монографія]. Київ; Донецьк. 656 с.
7. Куценко В.І. (2008). Соціальна сфера: реальність і контури майбутнього (питання теорії і практики): [монографія]. Ніжин: ТОВ “Видавництво “Аспект поліграф”. 818 с.
8. Социальная политика: Энциклопедический словарь (2005). Под общ. ред. Н. А. Волгина. Москва: Академический проект; Трикста. 687 с.
9. Скулиш Ю. І. (2009). Соціальна сфера: проблеми та перспективи бюджетного забезпечення в Україні: автореферат дис. на здобуття наукового ступеня канд. екон. наук.
10. Шевчук Л. Т. (2007). Соціальна географія: навч. посіб. Київ: Знання. 349 с.
11. Іваницька Н. Б. (2011). Трансформація соціальної сфери машинобудівних підприємств. *Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: збірник наук.-техн. праць*. Львів: РВВ НЛТУ України. Вип. 21.4. С. 310–315.
12. Огляд впливу війни на промисловість України та прогноз перспектив в економіці (27.07.2022) Український союз промисловців і підприємців. URL: <https://uspp.ua/news/actual/2018/ohliad-vplyvu-viiny-na-promyslovist-ukrainy-ta-prohnoz-perspektyv-v-ekonomitsi>
13. Damaged In Ua (28.01.2023). URL: <https://damaged.in.ua/damage-assessment>
14. BOOST-аналіз. Видатки. URL: <https://openbudget.gov.ua/analytics/expenses>
15. BOOST-аналіз. Доходи. URL: <https://openbudget.gov.ua/analytics/incomes>
16. Атанасов Ю. (3.01.2023). Промисловість під час війни: як вибудувати ризик-менеджмент. Mind. URL: <https://mind.ua/openmind/20251547-promislovist-pid-chas-vijni-yak-vibuduvati-rizik-menedzhment>

17. Маєвська К. (2022). Промислова галузь під час війни: як зберегти бізнес та команду. Budni Медіаплатформа про роботу та життя. URL: <https://budni.rabota.ua/ua/news/promislova-galuz-pid-chas-viyni-yak-zberegti-biznes-ta-komandu>

18. Львівщина за роки Радянської влади. Статистичний збірник. (1982). Львів, С. 80–232.

19. Стратегія цифрової трансформації соціальної сфери. Затв. розпорядженням Кабінету Міністрів України від 28.10.2020 р. № 1353-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1353-2020-%D1%80#Text>

20. Бандур С. І., Заяць Т. А., Онікієнко В. В., Кучинська О. О., Туранський Ю. П. (2001). Соціальні пріоритети ринку праці: методологія, практика, шляхи забезпечення. К.: РВПС України, 261 с.

21. Євсєєва О. О. (2011) Стратегічні напрями соціального розвитку, шляхи державного регулювання: [монографія]. Київ., 524 с.

22. Verbivska L., Tkachuk S., Mashtaler O., Rysin M., Trynchuk V. (2022) Comparative analysis of strategies for innovative development of the economy: the experience of the EU countries. *Calitatea Quality Access to Success*, Vol. 23, No. 189, August 2022, 184–191, URL: <https://doi.org/10.47750/QAS/23.189.21>

1. Grinenko A. M. (2001). Sotsialna polityka pidpriemstva: metodologichniy aspekt. *Sotsyalno-ekonomycheskye aspekty promyshlennoy polytyky. Sotsyalno-trudove otnosheniya v sovremennykh ekonomycheskykh usloviyakh [Social-economic aspects of industrial policy. Social-labor relations in modern economic conditions]*. Donetsk, Vol. 1, 12–20 (in Ukrainian)

2. Zhukovska V. M. (2018). Sotsialnyi rozvytok orhanizatsii: potentsial, upravlinnia, innovatsii [Social development of the organization: potential, management, innovation]: [monograph]. Kyiv. 352 p. (in Ukrainian).

3. Datsiy N. V., Koretska S. O. (2007). Sotsialni zasady investuvannia natsionalnoy ekonomiky [Social principles of investing in the national economy]: [monograph]. Donetsk, 328 p. (in Ukrainian).

4. Kucherenko D. G., Martyniuk O. V. (2010). Menedzhment sotsialnoy sfery [Management of the social sphere]. Kyiv: IPK SPSU, 224 p. (in Ukrainian).

5. Kutsenko V. I. (2010). Sotsialnyi vektor ekonomichnoho rozvytku. [Social vector of economic development]. Kyiv, 735 p. (in Ukrainian).

6. Osaulenko O. G., Novikova O. F., Vlasenko N. S., Kalagova I. V. (2004). Informatsiyne zabezpechennia derzhavnoho ta rehionalnoho sotsialnoho upravlinnia. [Information support of state and regional social management]: [monograph]. Kyiv; Donetsk, 656 p. (in Ukrainian).

7. Kutsenko V. I. (2008). Sotsialna sfera: realnist i kontury maibutnoho (pytannia teorii i praktyky) [Social sphere: reality and contours of the future (issues of theory and practice)]: [monograph]. Nizhyn, 818 p. (in Ukrainian).

8. Sotsyalnaia polytyka: entsyklopedychesky slovar [Social Policy: Encyclopedic Dictionary] (2005). Ed. by N. A. Volgin. M.: Academic Project; Triksta, 687 p. (in russian).

9. Skulysh Y.I. (2009). Sotsialna sfera: problemy ta perspektyvy biudzhethnoho zabezpechennia v Ukrayini [Social sphere: problems and prospects of budgetary provision in Ukraine]. Thesis for the degree of Candidate of Economic Sciences. K. (in Ukrainian).

10. Shevchuk L.T. (2007). Sotsialna heohrafiia [Social geography]: Study guide. K.: Znannya, 349 p. (in Ukrainian).

11. Ivanytska N. B. (2011). Transformatsiia sotsialnoy sfery mashynobudivnykh pidpriemstv. [Transformation of the social sphere of machine-building enterprises]. *Naukovyi visnyk Natsionalnoho lisotekhnichnoho universytetu Ukrainy: zbirnyk naukovo-tekhnichnykh prats.[Scientific Bulletin of the National Forestry University of Ukraine: a collection of scientific and technical papers]*. Lviv: RVV NLTU of Ukraine. Issue 21.4, 310–315 (in Ukrainian).

12. Ohliad vplyvu viiny na promyslovisht Ukrainy ta prohnoz perspektyv v ekonomitsi [An overview of the impact of the war on Ukraine's industry and a forecast of economic prospects] (27.07.2022). Ukrainian League of Industrialists and Entrepreneurs. Retrieved from: <https://uspp.ua/news/actual/2018/ohliad-vplyvu-viiny-na-promyslovisht-ukrainy-ta-prohnoz-perspektyv-v-ekonomitsi> (in Ukrainian) (accessed 17 March 2023)

13. Damaged In Ua (28.01.2023). Retrieved from: <https://damaged.in.ua/damage-assessment> (in Ukrainian) (accessed 17 March 2023)

14. BOOST-analiz. Vytraty [BOOST analysis. Expenses]. Retrieved from: <https://openbudget.gov.ua/analytics/expenses> (in Ukrainian) (accessed 18 March 2023).

15. BOOST-analiz. Dokhody. [BOOST-analysis. Incomes] Retrieved from: <https://openbudget.gov.ua/analytics/incomes> (in Ukrainian) (accessed 18 March 2023).

16. Atanasov Yu. (3.01.2023) Promyslovisht pid chas viiny: yak vybuduvaty ryzyk-menedzhment. [Industry during the war: how to build risk management]. Mind. URL: <https://mind.ua/openmind/20251547-promislovisht-pid-chas-vijni-yak-vibuduvati-rizik-menedzhment> (in Ukrainian) (accessed 18 March 2023).
17. Maievska K. (2022) Promyslova haluz pid chas viiny: yak zberehty biznes ta komandu [Industrial Sector in Time of War: How to Save Your Business and Team]. Budni. Retrieved from: <https://budni.rabota.ua/ua/news/promislova-galuz-pid-chas-viiny-yak-zberegti-biznes-ta-komandu> (in Ukrainian) (accessed 18 March 2023).
18. Lvivshchyna za roky Radianskoï vlady [Lviv region during the years of Soviet power] Statystychnyi zbirnyk (1982). Lviv, 80–232 (in Ukrainian).
19. Stratehiia tsyfrovoy transformatsii sotsialnoi sfery. Zatv. rozporiadzhenniam Kabinetu Ministriv Ukrainy. [Strategy for the Digital Transformation of the Social Sphere. Approved by the Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine] 28.10.2020 No. 1353-p. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1353-2020-%D1%80#Text> (in Ukrainian) (accessed 8 March 2023).
20. Bandur S. I., Zayats T. A., Onikienko V. V., Kuchynska O. O., Turansky Y. P. (2001). Sotsialni priorityety rynku pratsi: metodolohiia, praktyka, shliakhy zabezpechennia [Social priorities of the labor market: methodology, practice, ways of ensuring]. Kyiv: RVPS of Ukraine, 261 p. (in Ukrainian).
21. Evseeva O. O. (2011). Stratehichni napriamy sotsialnoho rozvytku, shliakhy derzhavnoho rehuliuвання [Strategic directions of social development, ways of state regulation]: [monograph]. Kyiv, 524 p. (in Ukrainian).
22. Verbivska L., Tkachuk S., Mashtaler O., Rysin M., Trynchuk V. (2022). Comparative analysis of strategies for innovative development of the economy: the experience of the EU countries. *Calitatea Quality Access to Success*, Vol. 23, No. 189/ August 2022, 184–191. Retrieved from: <https://doi.org/10.47750/QAS/23.189.21> (in English) (accessed 18 March 2023). <https://doi.org/10.47750/QAS/23.189.21>

N. Ivanytska¹, S. Ivanytska²

¹ Lviv Polytechnic National University,
Department of Theoretical and Applied Economics,

² Ivan Franko National University of Lviv
nataliia.b.ivanytska@lpnu.ua
s.ivanytska@gmail.com

SOCIAL SPHERE OF INDUSTRIAL ENTERPRISES IN UKRAINE: ESSENCE, PROBLEMS AND SOLUTIONS

© Ivanytska N., Ivanytska S., 2023

Purpose. During the war, the role and very essence of the social sphere was redefined. That is why it is necessary to analyze the components of the social sphere, to identify problems and solutions. The article proposes the process of changing the social sphere at industrial enterprises during the war.

Design/methodology/approach. The following research methods were used to study the social sphere: analysis and synthesis, theoretical generalization. In assessing the state of industry, the method of statistical analysis; comparative method to reflect the transformation of the social sphere.

Findings. According to our own research, the social sphere has its own structure and consists of certain elements that have a complexity and hierarchical interdependence. Each of the elements has its own function. The specificity of the social sphere is the degree of satisfaction of employees' needs, which determines the direction of the enterprise's social development.

Over the years of its independence, Ukraine has faced problems and challenges in the social sphere. First, there was the transformation of enterprises from state to private ownership, and then this sector was changing as a result of financial and economic crises.

Russia's military aggression has had a negative impact on industrial enterprises. Many enterprises in the east and south of Ukraine were destroyed, and those that are still operating are facing financial and economic problems.

Solving the social problems of Ukraine's industrial enterprises in times of war is an extremely important task. The war might have a profound impact on people's lives and on the operations of enterprises. Resolution of problems of managing the social sphere of industrial enterprises will require a comprehensive rational

approach that would not only protect production but also increase the efficiency of the enterprise and improve the competitiveness of its products.

In times of war, it is advisable for industrial enterprises to invest in the reconstruction and development of social infrastructure (by providing financial or other assistance to rebuild destroyed hospitals, schools, etc.). Companies can also involve their employees in volunteer activities to help those in difficult life situations.

Practical implications: In this article, we have described the problems that have occurred with industrial enterprises. The study was conducted at industrial enterprises of Ukraine. Industrial enterprises have faced management problems, financial and economic crises, pandemics, and military challenges. That is why the practical value lies in finding a way out of this situation. In this situation, state and international support for enterprises is important.

Originality/Value: This study identifies problems and solutions in times of war. The ways out of the crisis of industrial enterprises of Ukraine, in particular, ideas on state regulation of the social sphere are highlighted. The author proposes a process of transformation of the social sphere at industrial enterprises of Ukraine during the war.

Key words: social sphere; social development; transformation; management of industrial enterprises; state regulation.

Paper type: Research paper.